

150 ÉV STATISZTIKAI TÖRVÉNYEI A STATISZTIKA SZOLGÁLATÁBAN

Másfél évszázad a számok bűvöletében – 150 éves a Statisztikai Hivatal
Budapest, 2017. május 25.

Lakatos Miklós, statisztikai főtanácsadó, KSH

II. József 1784. évi rendeletéből

*„...s olvassák azt fel az ott honos nyelven és nyilvánítsák ki a népnek a Mi nevünkben, hogy ez az összeírás egyáltalán **nem újoncok szedése okából**, hanem egyedül a közjó érdekében történik amely feltétlenül szükségessé teszi a népesség számának pontos ismeretét... az összeírandók lelkéből is teljesen **kigyomláttassék** minden **kedvezőtlen** benyomás ez összeírásról”*

A statisztikai törvények jelentősége

- **Nem nélkülözhetők** azok az információk, amelyeket a **statisztikai módszerrel** gyűjtött, feldolgozott és publikált adatok biztosítanak,
- Jogi garanciák kellene arra, hogy az adatokat csak **statisztikai célra** használják fel,
- A statisztikai törvények tükrözik **az állam, a társadalom, a gazdaság mindenkor felismert szükségleteit**, összhangban vannak a jogi rendszerrel és a társadalmi viszonyokkal,
- A statisztikai törvények a társadalmi-gazdasági **fejlődés állomásaiként** is felfoghatók.

Statisztikai törvények Magyarországon

1874. évi XXV. tv.		
1897. évi XXXV. tv.		23 év
1929. évi XIX. tv.		32 év
1952. évi VI. tv.		23 év
1973. évi V. tv.		21 év
1993. évi XLVI. tv.		20 év
2016. évi CLV. tv.		23 év

1874. évi XXV. törvény-cikk az országos statisztika szervezéséről (9 §)

1869-ben **Keleti Károly** memorandumot (törvénytervezetet) terjeszt elő egy **statisztikai törvény** megalkotásáról.

Az 1874-ben vita nélkül elfogadott törvény:

- kimondja, hogy az **országos statisztikáért** a miniszteri alárendeltségben működő **központi statisztikai hivatal** felel,
- felállítja az **Országos Statisztikai Tanácsot**,
- megállapítja az **adatszolgáltatási kötelezettséget** (a magánszemélyek kivételével),
- törvényhatóságok mellett (megyék, városok) **statisztikai bizottmányokat** szervez,
- a **minisztériumok kötelesek** az általuk gyűjtött adatokat a **KSH-nak átadni**.

1897. évi XXXV. törvény-czikk a M.KIR. Központi Statisztikai Hivatalról (19 §)

Előnyök:

- szól az **éves adatgyűjtési terv** („tüzetes munkaterv”) összeállításának kötelezettségéről,
- előírja a **magánszemélyek** adatszolgáltatási **kötelezettségét**,
- szabályozza a **publikálás módját** (statisztikai évkönyv, havi füzetek, statisztikai közlemények)
- a **hamis** vagy **valótlan** adatok bevallását **szankcionálja**,
- **korszerű módon** rendelkezik az **adatvédelemről** (pl.: az „egyéni természetű” adatkiszivárogtatásokat bünteti),

1897. évi XXXV. törvény-cikk a M.KIR. Központi Statisztikai Hivatalról (19 §)

Előnyök (folytatás):

- a KSH jogosult az **adatszolgáltatók ellenőrzésére**,
- a törvény végrehajtását miniszteri rendelettel kiadott részletes **ügyviteli szabályzat** segíti,
- elrendeli a KSH Könyvtár **nyilvánosságát és kötelespéldány-jogosultságát**.

Hátrányok:

- a **törvény hatálya csak a KSH-ra vonatkozik**, nem szól a minisztériumi adatgyűjtésekről,
- lényegében **megszünteti az Országos Statisztikai Tanácsot**,
- **csak a kötelező** adatszolgáltatásról rendelkezik.

„Csöndes munkásság” 1897. évi XXXV. törvény

Vizaknai Antal és Jekelfalussy József mellett **Vargha Gyulának** is vezető szerepe volt a statisztikai szolgálat működését hosszú időre, alapjaiban meghatározó 1897. évi XXXV. törvény megalkotásában és elfogadtatásában,

Vargha Gyula a Jekelfalussyról szóló emlékbeszédében kiemelte, hogy milyen nagy erénye volt a törvénynek:

A statisztika erős **központosítása,**

A **kormányjelentés** szerkesztésének és munkájának a Statisztikai Hivatallal való szerves egybekapcsolása,

A **magánszemélyek** statisztikai **adatbevallási kötelezettségének** kinyilvánítása és szankciókkal való biztosítása,

A **statisztikai szakképzés** magas szintre emelése,

A statisztikai **egyedi adatok** bizalmas kezelése.

1929.évi XIX. törvénycikk a hivatalos statisztikai szolgálatról (25 §)

- a **törvény hatálya** kiterjed **valamennyi hivatalos szerv** által végzett statisztikai tevékenységre, kivéve a belső igazgatási célú, illetve helyi jelentőségű statisztikai tevékenységet,
- a **központi irányítást** és felügyeletet elsősorban a **KSH**, másodsorban az **Országos Statisztikai Tanács (OST)** gyakorolja,
- az **OST feladata** többek között a különböző hivatalos statisztikai szolgálat szervei közötti **összhang** biztosítása,
- a **KSH felügyelete** a kereskedelemügyi minisztertől a **miniszterelnökhöz** került,
- a KSH vezetőjét nem igazgatónak, hanem **elnöknek** hívják, munkáját alelnök segíti,

1929.évi XIX. törvénycikk a hivatalos statisztikai szolgálatról (25 §) (folytatás)

- az **éves munkaterv** a **teljes** hivatalos statisztikai szolgálatra vonatkozott, melyet a KSH állított össze,
- a **munkaterven kívüli** adatgyűjtések voltak a nem kötelező, **önkéntes** részvételen alapuló adatgyűjtések,
- a statisztikai szolgálat összes szerve köteles volt adatgyűjtéseinek eredményét a **KSH-nak átadni**,
- az **adatvédelmi** szabályozás lényeges elemeit e törvény **megismételte**,
- a fogalmazói szakba a jogászokon kívül **más képzettségű** (pl.: közgazdász, matematikus) személyek is bekerülhettek.

Dobrovits Sándor (a KSH későbbi elnöke):

„A statisztikai tudományos irodalomban a centralizmus és a decentralizmus előnyeiről, illetőleg hátrányairól kifejtett nézőpontok ezt a kérdést ma már kellően tisztázták s annak eredményeképpen **a hivatalos statisztikai szolgálat megszervezése az egész világon a központosítás irányában történik.** A magyar törvény kiemeli azokat a szempontokat, amelyeknek érvényesülése érdekében **az egész hivatalos statisztikai szolgálatot központi felügyelet és irányítás alá helyezik.** Szükségesnek mutatkozott ez intézkedés a szakszerűség érdekében. A statisztika hasznának és célszerűségének mind általánosabb felismerése könnyen csábít dilettáns próbálkozásokra, kellő szakértelem nélkül végrehajtott adatgyűjtésekre. Az ily, megbízható eredményeket nem produkáló tevékenységnek vet gátat a törvény. Az egyöntetűség hiánya lehetetlenné teszi a különböző szervek tárgyilag összefüggő adatgyűjtéseinek kellő kiaknázását.”

(1929)

gróf Bethlen István miniszterelnök:

*„Eminenter politikum annak megállapítása, hogy ez az adatgyűjtés sürgősebb-e, vagy a másik; hogy foglalkozzunk-e elsősorban szociális statisztikával, a munkanélküliség statisztikájával, vagy foglalkozzunk-e mezőgazdasági vagy ipari statisztikával. Ez eminenter politikai kérdés és éppen ezért **felfogásom szerint helyes is, hogy a statisztika ügye a miniszterelnökség alá kerül.** Hiszen a miniszterelnök az, aki a kabinet politikáját irányítja, aki hivatott arra, hogy megállapítsa hogy tulajdonképpen a közéleti szükségletek közül melyik az, amely elsősorban kielégítést kíván s amelynek kielégítése érdekében a statisztikai felvétel szükséges. **Ellenben nem lehet politikum a felelet, amelyet a statisztika ad a kérdésre.** Ennek feltétlenül objektív alapon kell megadatni és gondoskodásnak kell történnie, mint ahogy gondoskodás történt a múltban is, hogy itt politikai szempontok ne homályosítsák el azt az objektivitást, amelyre minden statisztikának igénye és szüksége van.”*

(1929)

1952. évi VI. törvény az állami statisztikáról

- a törvény a **tervutasításos** rendszer szemléletét tükrözi,
- **megszünteti az Országos Statisztikai Tanácsot, nem szól az egyedi adatok védelméről,**
- az adatgyűjtés **elrendelési joga** csak a **KSH-é**, majd 1957-től ezt a jogot a **minisztériumok is** megkapják (centralizáció-decentralizáció),
- **szigorú büntető** rendelkezések bevezetése (pl.: statisztikai bűntett),
- a törvény előírásait **alacsonyabb szintű jogszabályok is** módosíthatták.

Varga István országgyűlési képviselő (1952)

„ A magyar statisztikai szolgálatot az **1929. évi XIX. törvénycikk** szabályozza, melynek rendelkezései nagyrészt a **kapitalista magántulajdon védelmét, a horthysta állam osztályérdekeit** szolgálták. Ez a törvény többek között: kimondotta, hogy a statisztikai munkatervbe nem szabad felvenni olyan adatok gyűjtését, melyek **magánszemélyek jövedelmének, vagy vagyonának** egészére vonatkoznak. Kimondotta, hogy a statisztikai adatokat, különösen a vagyoni helyzetre vonatkozó kérdéseket egyenként felhasználni, közzétenni nem szabad. **Így akarták biztosítani a kapitalista magántulajdont** mindenek felett, még az állammal szemben is.”

1973. évi V. törvény a statisztikáról (17 §)

- a törvény bevezeti az **állami** statisztika, ezen belül a **központi** statisztika (KSH), az **igazgatási** statisztika (minisztériumok, tanácsok), valamint e rendszeren kívül az **önkéntes** adatszolgáltatáson alapuló statisztika fogalmát,
- a KSH felelősségével **egységes statisztikai fogalomrendszer** használatának kötelezettségét, az állami statisztikán belül az adatok átadásának kötelezettségét írja elő,
- **Statisztikai Koordinációs Bizottság** létesül (alacsonyabb szintű jogszabály hozta létre),
- **decentralizált statisztikai rendszer** legalizálása (26 minisztériumi jogállású szerv, 20 megyei tanács),
- **egyedi adatot** csak külön engedéllyel lehetett nyilvánosságra hozni, **magánszemélyek** adatait csak **statisztikai célra** lehetett használni.

1993. évi XLVI. törvény a statisztikáról (28 §)

- meghatározza a **statisztikai cél** fogalmát,
- kimondja, hogy a **KSH a Kormány felügyelete** alá tartozik és szakmailag **független** szerv,
- felsorolja a **hivatalos statisztikai szolgálat szerveit**, meghatározza a KSH feladatait,
- létrehozza az **Országos Statisztikai Tanácsot (OST)**,
- meghatározza a **kötelező és önkéntes** adatszolgáltatás fő szabályait,
- kötelező adatgyűjtést **természetes személyekre törvény**, a **nem természetes személyekre** vonatkozóan az **Országos Adatgyűjtési Program (OSAP)** keretében a Kormány rendelheti el,

1993. évi XLVI. törvény a statisztikáról (28 §) (folytatás)

- a **statisztikai adatok nyilvánosak** (kivétel: az állami és szolgálati titok és az egyedi adat),
- meghatározza az **egyedi adat** fogalmát és nyilvánosságra hozásának kivételes szabályait,
- a hivatalos statisztikai szolgálat szervei a **statisztikai adatokat átadhatják** egymásnak, egyedi adat átadását külön szabályozza a KSH pozíciója megerősítésének szándékával,
- a **természetes személyek** adatainak kezelését, az **adatállományok összekapcsolását** külön szabályozza.

Az európai statisztika gyakorlati kódexének szerkezete

Intézményi környezet	Statisztikai eljárások	Statisztikai termékek
1. Szakmai függetlenség	7. Megalapozott módszertan	11. Relevancia
2. Felhatalmazás adatgyűjtésre	8. Megfelelő statisztikai eljárások	12. Pontosság és megbízhatóság
3. Megfelelő erőforrások	9. Az adatszolgáltatók terheinek csökkentése	13. Gyorsaság / időszerűség és pontosság
4. A minőség iránti elkötelezettség	10. Költséghatékonyság	14. Koherencia és összehasonlíthatóság
5. A statisztikai adatok bizalmas kezelése (adatvédelem)		15. Hozzáférhetőség és érthetőség
6. Pártatlanság és objektivitás		

2016. évi CLV. törvény a hivatalos statisztikáról (53 §)

- gyakorlati tapasztalatok alapján részletes **fogalommagyarázatot** ad és felsorolja az európai gyakorlati kódex főbb elveit, **Nemzeti Statisztikai Gyakorlati Kódex összeállítását** teszi lehetővé,
- egyértelműen kimondja, hogy a **KSH** áll a Hivatalos Statisztikai Szolgálat (HSSZ) **centrumában**, jogosult **akkreditációs eljárás** lefolytatására és HSSZ taggá történő javaslattételre,
- szól a **KSH** és benne a KSH **vezetőinek jogállásáról**, biztosítékokat épít be a **szakmai függetlenség** vonatkozásában,

2016. évi CLV. törvény a hivatalos statisztikáról (53 §) (folytatás)

- az **Országos Statisztikai Tanács (OST)** mellett létrehozza a **Nemzeti Statisztikai Koordinációs Testület** intézményét,
- részletesen szabályozza a statisztikai adatfelvételeket, bevezeti az **elsődleges és másodlagos adatforrás fogalmát** (az utóbbiak közé tartoznak például az adminisztratív adatforrások),
- az OSAP mellett külön szabályozza a **statisztikai regiszterek, a statisztikai számjel** témáját,
- részletes szabályok szólnak az **adathozzáférésről** (benne az egyedi adatok kiadásáról) és a **tájékoztatásról**.

Összefoglalás

- a magyar statisztikai rendszer **centralizált** a KSH fő felelősségével, de egyben **több csatornás** is, mert más közigazgatási egységek is végezhetnek statisztikai tevékenységet,
- ennek megfelelően az **integráció iránti igény** hol erősebben, hol gyengébben, de jelen volt a statisztikai törvényekben oly módon, hogy a KSH felügyeletét a Kormányhoz rendelték és többször alakultak koordinációs jellegű testületek,
- a **statisztikai fogalomrendszer** követte a társadalmi – gazdasági fejlődést, egyre erőteljesebben jelentkezett a **rendszer szemlélet** és a statisztikai rendszeren belüli **konzisztencia** igénye,

Összefoglalás (folytatás)

- a törvények igyekeztek biztosítani a **KSH szakmai függetlenségét** és megvédeni a KSH-t a közigazgatás partikuláris érdekeitől, azonban e törekvés mindig összefüggött az **ország társadalmi – politikai berendezkedésével, a demokratikus működés aktuális állapotával,**
- a törvények egyre jobban figyelembe vették azt a tényt, hogy a **magyar statisztikai rendszer** egyben része a **nemzetközi, főleg az európai uniós statisztikai rendszernek.**

Köszönöm a figyelmet!

